

Svarbiausi darbai ir iššūkiai Etninės kultūros globos tarybos kelyje – 25 metų veiklos apžvalga

Doc. dr. Dalia Urbanavičienė

Etninės kultūros globos tarybos pirmininkė

Tyrimas parengtas doc. dr. Dalios Urbanavičienės pranešimo pagrindu (skaitytas 2025 m. spalio 17 d. Etninės kultūros globos tarybos 25-mečio minėjime, vykusiame Lietuvos etnografijos muziejaus Aristavėlės dvare).

Etninės kultūros globos taryba (toliau – Taryba, EKG) buvo įkurta 2000 m. liepos 13 d. vadovaujantis *Lietuvos Respublikos etninės kultūros valstybinės globos pagrindų įstatymu* (toliau – EK įstatymas) ir Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintais *Etninės kultūros globos tarybos nuostatais* (toliau – EKG nuostatai). Taigi Tarybos veikla trunka jau 25 metus, per kuriuos nuveikta daug darbų.

Pagal EK įstatymą Taryba yra Lietuvos Respublikos Seimo ir Vyriausybės ekspertė bei patarėja etninės kultūros valstybinės globos ir nematerialaus kultūros paveldo apsaugos klausimais. Taryba sudaroma itin demokratišku principu: į ją deleguojami etninės kultūros ekspertai iš įvairių šioje srityje veikiančių institucijų ir organizacijų (mokslo institutų, aukštųjų mokyklų, kultūros ir švietimo įstaigų, asociacijų). Taigi Taryba, kurią sudaro 21 narys, pasižymi labai plačiu atstovavimo lauku, priimdama kolegialius sprendimus.

Dar įvairesnis atstovavimas būdingas EKG padaliniais – regioninėms etninės kultūros globos taryboms (toliau – regioninės tarybos), kurios buvo įkurtos 2001 m. liepos 20 d. Tarybos nutarimu vadovaujantis EK įstatymu. Į regionines tarybas savo atstovus deleguoja visos atitinkamuose etnografiniuose regionuose esančios savivaldybės, taip pat saugomų teritorijų direkcijos, kultūros, švietimo įstaigos, kai kurios aukštosios mokyklos ir nevyriausybinių organizacijų. Dabar kiekvienoje regioninėje taryboje yra apie 30 narių, iš viso EKG regioninėse tarybose – apie 150 narių.

Toks platus įvairių institucijų ir organizacijų atstovavimas reikalingas teikiant Tarybai ekspertines įžvalgas, kadangi pati etninė kultūra pasižymi itin plačia aprėptimi, apimančia labai įvairias žmonių gyvenimo sritis – kalendorinius, darbo, šeimos, giminės, bendruomenės ir kitus papročius, liaudies žinią, sakytinį, muzikinį, šokamąjį, žaidybinių folklorą ir kitą liaudies kūrybą, tradicinius amatus, verslus ir t. t.

Etninės kultūros valstybinė globa siejasi su įvairiomis Lietuvos valstybės politikos kryptimis – ne tik kultūros, bet ir švietimo, mokslo, nacionalinio saugumo, užsienio lietuvių tapatybės išsaugojimo, aplinkosaugos, socialinės apsaugos, ekonomikos ir turizmo, žemės ūkio, regioninės politikos ir kt. Taigi etninės kultūros valstybinė globa apima įvairių ministerijų kuruojamas sritis.

Per 25 metus EKG dirbo įvairiomis kryptimis, iš kurių toliau aptarsime svarbiausias.

ETNINĖS KULTŪROS PLĖTROS STRATEGINIS PLANAVIMAS

Valstybinė Etninės kultūros plėtros programa. Vienas pirmųjų strateginio planavimo krypties darbų, kurio ėmėsi Taryba remdamasi EK įstatymu – *valstybinės Etninės kultūros plėtros programos* inicijavimas, rengimas ir įgyvendinimo koordinavimas kartu su Vyriausybe, tiksliau, – su Kultūros ministerija (toliau – KM). Šią programą 2003–2018 m. įgyvendino tiek įvairios ministerijos, tiek savivaldybės, įsipareigodamos savo planuose numatyti paramą etninės kultūros plėtrai ir skirti savo asignavimų lėšas. Pavyzdžiui, 2006 m. programai įgyvendinti buvo skirta beveik 4 mln. Lt, o 2007 m. – daugiau kaip 5 mln. Lt (savivaldybių indėlis siekė net apie 75 proc., o ministerijų – apie 25 proc.).

Ruošdamasi kitam šios programos vykdymo etapui, Taryba 2018 m. parengė ir pateikė Seimui, Vyriausybei ir KM *Etninės kultūros plėtros valstybinės programos 2019–2027 metais koncepciją*, kuriai tuomet pritarė Seimo Kultūros komitetas.

Deja, kai 2020 m. Seimas patvirtino *Lietuvos Respublikos strateginio valstybės valdymo įstatymą*, jame nebeliko horizontalaus pobūdžio programų, todėl valstybinė Etninės kultūros plėtros programa buvo išbraukta iš EK įstatymo – nepaisant Tarybos prieštaravimų ir perspėjimų, kad tai labai pakenks strateginei etninės kultūros plėtrai įvairiose valstybės valdymo srityse. Kiti strateginiai teisės aktai neapima etninės kultūros kryptingos plėtros, todėl valstybinės Etninės kultūros plėtros programos praradimas – didžiulis žingsnis atgal.

Etninės kultūros integravimas į atskirus strateginius dokumentus. EKGK atidžiai vertino įvairius su kultūros politika susijusius strateginius dokumentus ir teikė siūlymus dėl etninės kultūros įtraukimo į juos. EKGK siūlymai buvo pateikti dėl įvairių teisės aktų projektų, pavyzdžiui, dėl:

- *Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių*
- *Regionų kultūros plėtros programos*
- *Strategijos „Kultūra 2030“*
- *Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos koncepcijos*
- *Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 m. veiksmų plano*
- *2021–2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programos*
- *Lietuvos Respublikos kultūros centrų įstatymo*
- *Lietuvos Respublikos muziejų įstatymo*
- *Lietuvos Respublikos dainų švenčių įstatymo*
- *Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ (valstybės pažangos strategijos)*
- *Lietuvos Respublikos kultūros politikos pagrindų įstatymo*

Vyriausybė ir Seimas, išbraukdami valstybinę Etninės kultūros plėtros programą iš EK įstatymo žadėjo, kad šios programos nuostatos bus įtrauktos į KM sudaromą bendrąją *Kultūros ir kūrybingumo programą*. Tačiau, nepaisant EKG T teiktų ministerijai siūlymų, 2021 m. patvirtintoje *2021–2030 metų Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos kultūros ir kūrybingumo plėtros programoje* nėra numatyta skirti lėšų etninės kultūros plėtrai ir nematerialaus kultūros paveldo (toliau – NKP) išsaugojimui.

Daugiausia dėmesio etninei kultūrai buvo skirta *Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 m. veiksmų plane*, tačiau jo priemonės – tik rekomendacinio pobūdžio, nebuvo pagrįstos valstybės finansiniais įsipareigojimais.

Šiek tiek atsižvelgta į Tarybos siūlymus 2024 m. Seimui tvirtinant *Kultūros politikos pagrindų įstatymą*: pavyzdžiui, vienas iš kultūros politikos uždavinių – išsaugoti Lietuvos etnografinių regionų savitumą.

Taip pat buvo teikiami Tarybos siūlymai dėl etninės kultūros integravimo į *Lietuvos teritorijos bendrąjį planą* (jame atsirado nemažai dėmesio etnografiniams regionams ir NKP, tačiau be finansinių įsipareigojimų), *Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymą* (suteikta galimybė etninės kultūros subjektams gauti patalpas panaudos pagrindais) ir kitus teisės aktus.

Taryba teikė siūlymus integruoti etninę kultūrą ir kiekvienos naujos kadencijos *Vyriausybės programą* ir jos nuostatų įgyvendinimo planą, tačiau į šiuos siūlymus nebūdavo atsižvelgiama.

Siekiai didinti etninės kultūros plėtrai skiriamą finansavimą. EK įstatyme buvo numatyta, kad Vyriausybė turi įsteigti *Etninės kultūros plėtros fondą*. Tačiau šis fondas taip ir nebuvo įsteigtas, o 2006 m. nuostata dėl fondo steigimo buvo išbraukta iš EK įstatymo.

Tikėtasi, kad šį fondą gali pakeisti minėta valstybinė Etninės kultūros plėtros programa, taip pat KM globoje esančios projektiniam finansavimui skirtos lėšos. Ilgą laiką projektinį finansavimą skirstė KM tiek iš savo programų („Etninės kultūros programa“, „Nevyriausybinių organizacijų rėmimo programa“, „Regionų programa“, „Vaikų ir jaunimo programa“), tiek iš Kultūros ir sporto rėmimo fondo, vėliau virtusio Kultūros rėmimo fondu (KTR). Nuo 2013 m. projektinis finansavimas daugiausia priklauso nuo *Lietuvos kultūros tarybos* (toliau – LKT), perėmusios ~~iš~~ KTR lėšų skirstymą, sprendimų. Nuo pat LKT sukūrimo inicijavimo, Taryba ne kartą kreipėsi į Seimą nurodydama LKT sudarymo modelio ydingumą: neužtikrinamas steigiant LKT deklaruotas „rankos atstumo“ principas, nes dėl LKT narių galutinės atrankos sprendžia ministras, jis tvirtina LKT skirstomo finansavimo gaires; LKT nariai deleguojami ne pagal atskiras kultūros ir meno sritis, todėl neužtikrinamas šių sričių išmanymas; projektams vertinti papildomai samdomi ekspertai, kurių atranką organizuoja LKT administracija ir LKT nariai. Kaip teigiamą kultūros projektinio finansavimo pavyzdį Taryba vis teikia Seimui, KM ir LKT Estijos kultūros rėmimo fondo veiklą – su ja išsamiau buvo susipažinta 2019 m. per Tarybos iniciatyva surengtą išvyką į Estiją kartu su Lietuvos nacionalinio kultūros centro (toliau –

LNKC) ir Seimo Kultūros komiteto atstovais (vyko susitikimai su Estijos KRF, Estijos liaudies kultūros centro ir KM atstovais).

Lietuvos ir Estijos atstovai per Estijos skiriamo finansavimo etninei kultūrai modelio aptarimą (2019 m.)

Kai 2023 m. buvo svarstoma KRF panaikinti (Taryba išreiškė neigiamą nuomonę šiuo klausimu) ir patvirtinti *Lietuvos Respublikos Lietuvos kultūros tarybos įstatymo* keitimus, Taryba buvo pateikusi Seimo nariams naujos redakcijos Lietuvos kultūros tarybos įstatymo projektą, parengtą vadovaujantis Estijos pavyzdžiu, tačiau jis net nebuvo išsamiau aptartas.

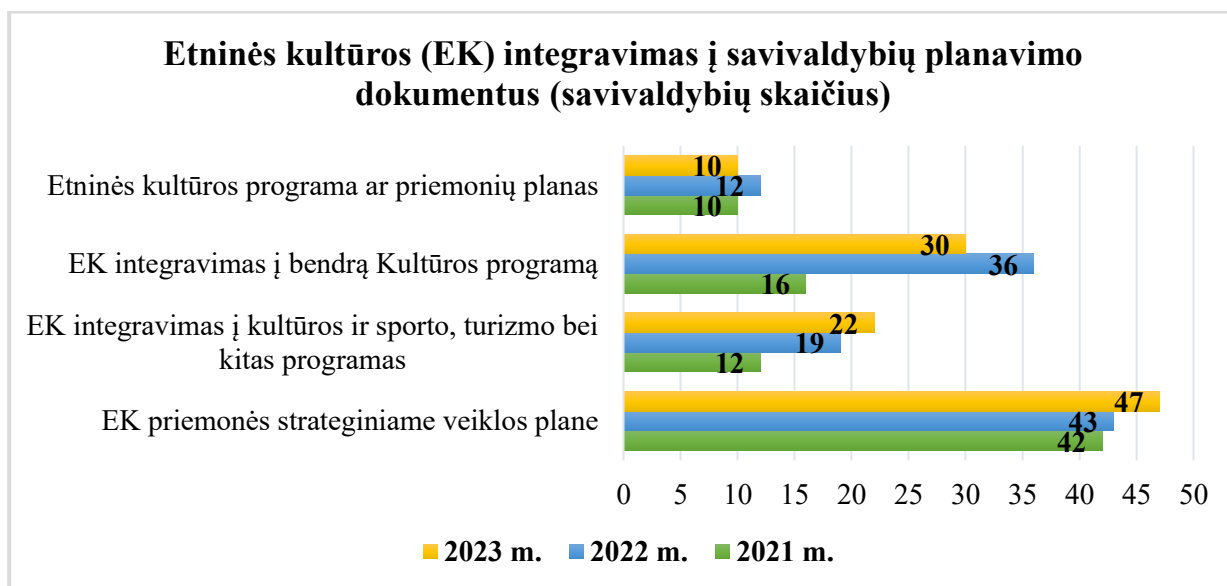
LKT skiriamas finansavimas etninės kultūros projektams yra nepakankamas ir ribotas, nes LKT patvirtintos tikslinės Etninės kultūros ir nematerialaus kultūros paveldo programos (toliau – EK ir NKP programa) lėšų kvota 2015–2020 m. laikotarpiu sumažėjo nuo beveik 600 tūkst. iki 350 tūkst. Eur (neskaitant dar 2013 m. prarasto rėmimo iš KM konkursinio finansavimo programų), be to, į EK ir NKO programą gali teikti paraiškas teikėjai tik iš Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos. Taryba vis siūlo šią programą atverti pareiškėjams iš visos Lietuvos, o lėšų kvotą didinti iki 900 tūkst. Eur, tačiau į šiuos siūlymus neatsižvelgiama. Taryba daug metų siūlė atsisakyti EK ir NKP programai nustatyto netinkamo prioriteto įsilieti į kitus kultūros sektorius ir (ar) inovacijas (skiriant iki 10 balų), kol galiausiai į šį siūlymą buvo atsižvelgta – 2023 m. šis prioritetas buvo pakeistas.

2020 metais LKT užsakymu Taryba atliko tyrimą, kurio išvados buvo įtrauktos į bendrą EKGKT kartu su LNKC parengtą *tyrimo ataskaitą „Etninės kultūros sritys. Ekspertinio vertinimo santrauka“*, paskelbtą LKT svetainėje (žr. <https://www.ltk.lt/docs/kulturos-tyrimai/2021/12/Srities-apzvalga.-Etnine-kultura.pdf>). Deja, LKT šio tyrimo išvadomis dėl etninės kultūros projektų finansavimo nesivadovauja.

ETNINĖS KULTŪROS PLĖTRA SAVIVALDYBĖSE

Etninės kultūros įtraukimas į savivaldybių strateginius planavimo dokumentus. Kaip rodo EKGAT atlikti tyrimai, valstybinės Etninės kultūros plėtros programos panaikinimas lėmė ryškų tikslinių Etninės kultūros programų savivaldybėse sumažėjimą: 2014 metais daugiau kaip pusė Lietuvos savivaldybių buvo pasitvirtinusios *Etninės kultūros plėtros programos* ir (ar) etninei kultūrai skiriamą finansavimą ekspertuojančias *Etninės kultūros tarybas*, o 2023 metais Etninės kultūros programas turėjo tik 10 savivaldybių, o Etninės kultūros tarybas – tik 7 savivaldybės.

Taryba tiek anksčiau, tiek ypač nuo 2020 m. kasmet apklausia savivaldybes ir teikia joms rekomendacijas įtraukti į savivaldybių strateginio planavimo dokumentus priemones, skirtas etninės kultūros puoselėjimui. Galima pasidžiaugti, kad etninės kultūros integravimas kasmet auga: 2023 m. duomenimis, jau 30 savivaldybių integravo etninę kultūrą į *bendrąją Kultūros programą*, 22 savivaldybės – į *kitas programas*, o 47 savivaldybės – į *strateginius veiklos planus*. Visgi apklausa parodė, kad dėmesys etninei kultūrai savivaldybėse labai netolygus, o 8 savivaldybės iš viso nėra įtraukusios etninės kultūros į jokių savo strateginio planavimo dokumentus.

Siūlymai dėl Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo tobulinimo. Taryba ne kartą siūlė Seimui tobulinti *Vietos savivaldos įstatymą* ir *įtvirtinti etninės kultūros globą kaip valstybinę (valstybės perduotą savivaldybėms) savivaldybių funkciją* (kuriai įgyvendinti turėtų būti skiriamos valstybės dotacijos), nes dabar etninė kultūra priskirta tik savarankiškomis savivaldybių funkcijoms, kurios įgyvendinamos kiekvienos savivaldybės nuožiūra iš savo lėšų – iš to kyla didžiuliai savivaldybių skirtumai etninės kultūros puoselėjimo atžvilgiu.

Šiam Tarybos siūlymui tiek 2019 metais, tiek 2024 metais pritarė dauguma savivaldybių ir Lietuvos savivaldybių asociacija. Naujausia Tarybos siūlymo formuluotė dėl šios funkcijos įvardijimo

skamba taip: „nacionalinės kultūros plėtros, kultūros paveldo (materialaus ir nematerialaus) apsaugos, etninės kultūros, etnografinių regionų ir vietos tradicijų globos, tradicinių amatų plėtros įgyvendinimas“. Šiuo klausimu jau pradėta bendradarbiauti su Valstybine kultūros paveldo komisija.

ETNINĖS KULTŪROS REIKŠMĖ SIEKiant UŽTIKRINTI NACIONALINĮ SAUGUMĄ

Etninės kultūros reikšmės įvardijimas Nacionalinio saugumo pagrinduose. Taryba ne kartą teikdama savo siūlymus pabrėžė, kad etninės kultūros reikšmė ne veltui įvardyta *Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo* priedėlyje „*Nacionalinio saugumo pagrindai*“, kur nurodoma, jog Lietuvos vidaus politika turi ugdyti tautinę savimonę, valstybės pareiga yra išsaugoti ir puoselėti nacionalinės kultūros tapatumą globojant etninę kultūrą ir vietos tradicijas, mokyklose patriotizmo ugdymas turi būti sudėtinė privalomosios lavinimo programos dalis, švietimo sistema turi ugdyti bendruomeniškumą ir tautinį sąmoningumą. Šios nuostatos Tarybos narių iniciatyva buvo įtvirtintos nuo 2004 m.

Siekiai įtvirtinti Etnokultūrinio sąjūdžio pripažinimą. Taryba vis primena etnokultūrinio sąjūdžio reikšmę siekiant Lietuvos nepriklausomybės. Tarybos iniciatyva 2018 m. spalio 24 d. Seime buvo surengta *konferencija „Etnokultūrinio sąjūdžio ištakos, raida ir reikšmė“*, kurios rezoliucijoje prašoma Seimo ir kitų valdžios institucijų skirti daugiau dėmesio etnokultūriniam sąjūdžiui ir pripažinti jo reikšmę valstybiniu lygmeniu. Deja, atgarsio dėl šios rezoliucijos nesulaukta.

Tarybos iniciatyvos ugdant visuomenės patriotizmą. Siekdama skatinti Lietuvos visuomenės ir ypač jaunimo patriotizmą, Taryba 2019 m. kartu su Lietuvos Nepriklausomybės akto signatarų klubu ėmėsi koordinuoti *Baltijos kelio 30-mečio minėjimo visuomeninę iniciatyvą „Baltijos kelias – tai mes“*.

EKGT inicijuota gyvoji žmonių grandinė Baltijos kelio 30-mečiui paminėti (2019 m. rugpjūčio 23 d.)

Žmonės 2019 m. rugpjūčio 23 d. buvo kviečiami susikibti rankomis nuo Gedimino kalno papėdės iki miesto ribos Ukmergės plente: dalyvavo per 16 000 žmonių, kurie susikabino į 12 km ilgio grandinę. Taip pat buvo surengtas Lietuvos vėliavomis pasipuošusių automobilių ir motociklų žygis nuo Vilniaus iki Latvijos pasienio, pakeliui aplankant miestus. Deja, šiai akcijai daugiau dėmesio skyrė užsienio žiniasklaida nei Lietuvos masinės informavimo priemonės.

Prasidėjus karui Ukrainoje, Taryba vėl iškėlė tautinės tapatybės puoselėjimo valstybiniu lygmeniu būtinybę, 2023 m. kovo 22 d. kartu su Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetu, laikinosiomis Etno bičiulių ir Pilietinio dalyvavimo grupėmis Seime surengė **konferenciją „Tapatybė ir etninė kultūra Rusijos ir Ukrainos karo kontekste“**. Konferencijos rezoliucijoje išreikštas susirūpinimas dėl etninės kultūros būklės Lietuvoje, lietuviškos tapatybės ir lietuvių kalbos pažeidžiamumo, todėl kreiptasi į Seimą raginant inicijuoti nacionalinį susitarimą dėl etnokultūrinio ugdymo plėtros, etninės kultūros specialistų rengimo užtikrinimo, lituanistikos prioriteto moksliniuose tyrimuose ir studijose realaus įgyvendinimo, etninės kultūros plėtros kryptingo strateginio planavimo ir kitų etninei kultūrai išsaugoti strategiškai svarbių dalykų.

ETNOKULTŪRINIO UGDYMO PLĖTROS SIEKIAI

Etnokultūrinio ugdymo plėtros bendrojo ugdymo mokyklose siekiai. Per visą savo gyvavimo laikotarpį Taryba nuolatos rūpinosi, kad būtų įgyvendinamas *Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme* keliamas tikslas – perteikti asmeniui tautinės ir etninės kultūros pagrindus, laiduoti sąlygas asmens brandžiai tautinei savimonei formuotis.

Tarybos sistemingai atliekami tyrimai rodo, jog etnokultūrinio ugdymo mokyklose mažėja: 1995 m. etninės kultūros kaip pasirenkamo dalyko mokė apie 28 % Lietuvos mokyklų, 1999 m. – 22 % mokyklų, o pastaraisiais metais – tik apie 2 % mokyklų. Tuo tarpu atskiro etninės kultūros dalyko poreikis yra didelis, nes, kaip rodo Tarybos atlikti tyrimai, etninės kultūros integravimas į kitus dalykus iš esmės nepasiteisino.

Siekiant spręsti šią problemą, Tarybos narių iniciatyva buvo parengta nemažai svarbių strateginių dokumentų dėl etnokultūrinio ugdymo plėtros:

- **Etninės kultūros plėtros švietimo įstaigose strategija**, kurią Švietimo ir mokslo ministerija (toliau – ŠMM) patvirtino 2009 m.
- **Etninės kultūros ugdymo metodinės rekomendacijos ikimokyklinio, priešmokyklinio ir pradinio ugdymo pedagogams**, kurias ŠMM patvirtino 2012 m.
- **Pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrosios etninės kultūros programos**, kurias ŠMM patvirtino 2012 m.

• **Etninės kultūros ugdymo koncepcija**, skirta specializuotų etninės kultūros krypties mokyklų statusui įtvirtinti, kurios projektą Taryba parengė kartu su Vilniaus Žvėryno gimnazija – koncepcijos projektui 2017 m. pritarė Vilniaus m. savivaldybė, tačiau ŠMM nepatvirtino

• Atnaujinta **Etninės kultūros bendroji programa**, skirta 1–12 klasėms, kurią Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (toliau – ŠMSM) patvirtino 2022 m.

• Etninės kultūros dalykas įtrauktas į **Pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programų dalykų klasifikatorių**, kurį ŠMSM patvirtino 2022 m.

• **Pradinio ugdymo Etninės kultūros programos įgyvendinimo rekomendacijos**, kurias Nacionalinė švietimo agentūra (toliau – NŠA) paskelbė 2024 m. portale www.emokykla.lt.

• **Pagrindinio ugdymo Etninės kultūros programos įgyvendinimo rekomendacijos**, kurias NŠA paskelbė 2024 m. portale www.emokykla.lt.

Taryba jau daug metų teikia siūlymą, kad **pradiniame ugdyme Etninės kultūra būtų privalomas dalykas** (atsižvelgdama į Tarybos nuomonę, šį siūlymą 2022 m. taip pat pateikė ministerijai Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės komisija savo rezoliucijose), tačiau vis nesulaukiama teigiamo atsako iš ŠMSM.

Lietuvos mokinių etninės kultūros olimpiada. Tarybos iniciatyva nuo 2018 m. kasmet rengiama Lietuvos mokinių etninės kultūros olimpiada (toliau – EK olimpiada), ŠMSM ir Lietuvos neformalaus švietimo agentūrai bendradarbiaujant su Taryba ir Lietuvos etninės kultūros ugdytojų sąjunga.

Olimpiados ženklas

Olimpiados dalyviai atlieka testo užduotį

Tarybos iniciatyva 2019 m. buvo pasiekta, kad EK olimpiados vyriausios amžiaus grupės laimėtojai gautų papildomų balų stodami į bet kurią specialybę aukštosiose mokyklose (kaip ir kitų olimpiadų laimėtojai). 2021 metais EK olimpiada buvo įvertinta kaip išskirtinis pasiekimas menų

olimpiadose ir konkursuose, atsižvelgiant į vis didėjantį EK olimpiados dalyvių skaičių, pasirengimą ir kitus kriterijus.

Taryba ne kartą padėjo **išsaugoti etnokultūrinės pakraipos švietimo įstaigas, etninės kultūros pamokas**. Štai dėl aktyvaus Tarybos įsitraukimo dar jos veiklos pradžioje buvo *išsaugota etnokultūrinė „Šilo“ pradinė mokykla Kaune*, o pastaraisiais metais ženkliai prisidėta prie vienintelės Dzūkijoje *etnokultūrinės pradinės mokyklos „Sakalėlis“ išlikimo Alytuje*, taip pat EKG T siūlymų dėka *išsaugotos etninės kultūros dalyko pamokos M. K. Čiurlionio menų gimnazijos pradinėse klasėse*.

EKG T Mažosios Lietuvos regioninės taryba nuo 2024 m. pradėjo rengti **konkursą „Etnografinio Mažosios Lietuvos regiono Metų mokytojas – etnokultūros puoselėtojas“**, kurio metu kasmet išrenkamas ir apdovanojamas etninės kultūros puoselėjimo srityje labiausiai nusipelnęs pedagogas regione.

ETNINĖS KULTŪROS SPECIALISTŲ RENGIMAS

Kaip rodo EKG T atliktos savivaldybių apklausos ir tyrimai, Lietuvoje yra didžiulis etninės kultūros specialistų stygius, kuris kasmet vis didėja, nes menksta tokių specialistų rengimas.

Etnokultūrinės studijos aukštosiose mokyklose. Per visą Tarybos gyvavimo laiką nuolat tekdavo kovoti dėl etnokultūrinių studijų išsaugojimo aukštosiose mokyklose. Pavyzdžiui:

- 2010 m. pavyko ilgesniam laikui išsaugoti etnokultūros dalyko dėstymą *Marijampolės kolegijoje* (deja, vėliau jo nebeliko).
- 2010 ir 2020 m. kreiptasi į Lietuvos muzikos ir teatro akademiją (toliau – LMTA) dėl *Etnomuzikologijos katedros išsaugojimo LMTA* (katedra gyvuoja iki šiol).
- 2012 m. kreiptasi į ministeriją dėl *subsidijų lituanistinėms ir etnologinėms studijoms skyrimo* Lietuvos edukologijos universitetui (toliau – LEU), Vytauto Didžiojo universitetui (toliau – VDU) ir Klaipėdos universitetui (toliau – KU) – atsiliepiant į šį Tarybos siūlymą buvo skirtas subsidijavimas tik VDU.

Tarybos užsakymu atlikti tyrimai patvirtino, kad etnokultūrinių studijų padėtis per pastarąjį dešimtmetį nuolat prastėjo. Iki 2016 m. etninės kultūros dalykas buvo dėstytas 10-yje universitetų (t. y. 70 proc.): VDU, LMTA, LEU, Vilniaus universitete (toliau – VU), Vilniaus dailės akademijoje, VGTU, Mykolo Romerio universitete, Stulginskio universitete, Kauno technologijų universitete, Šiaulių universitete. Tačiau etnokultūros specialistų rengimas ėmė blogėti jau nuo 2011 m., kai prasidėjo švietimo ir mokslo reformos.

Prie tokios situacijos susidarymo itin prisidėjo *Etnologijos ir folkloristikos studijų krypties išbraukimas iš Studijų kryptių sąrašo* 2016 metais. Dėl to nebeliko etnokultūros specialistų rengimo VDU ir kitose aukštosiose mokyklose, išskyrus muzikinio folkloro specializaciją LMTA, fragmentišką kai kurių etninės kultūros sričių įtraukimą į kai kurias KU ir VU studijų programas. Išliko tik 2 jungtinės etnologijos doktorantūros studijos.

Tarybos pastebėjimu, etnologų ir folkloristų rengimo trūkumas jau yra pasiekęs tokią kritinę būklę, kad dėl to kyla grėsmė net etnologijos mokslo išlikimui Lietuvoje. Deja, Etnologijos ir folkloristikos studijų krypties grąžinimo į Studijų kryptių sąrašą klausimas iki šiol lieka neišspręstas, nepaisant daugkartinių Tarybos raštų ir diskusijų su ŠMSM.

Etnologijos mokslo krypties išsaugojimas. 2018 m. pabaigoje buvo iškilusi grėsmė ir Etnologijos mokslo krypties Lietuvoje išsaugojimui, kadangi ŠMSM parengtame Mokslo kryptių ir Meno kryptių klasifikatoriaus keitimo projekte nebeliko *Etnologijos mokslo krypties*. Džiugu, kad įsikišus Tarybai ši kryptis buvo palikta, tokiu būdu užtikrinant sąlygas etnologijos mokslo Lietuvoje tęstinumui ir etnokultūrinių tyrimų plėtotei.

Lituanistikos prioriteto realaus įtvirtinimo siekiai. Kita svarbi Tarybos aktualizuota problema – nepakankamas lituanistikos prioriteto įtvirtinimas *Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme*: trūksta lituanistikos sąvokos apibrėžimo, nėra aiškesnių nuostatų dėl lituanistikos prioriteto įgyvendinimo studijų institucijose, neapibrėžtos nuostatos dėl finansavimo skyrimo lituanistikos prioritetui įgyvendinti, įstatyme įtvirtintas valstybės dėmesys lituanistikos plėtrai tik užsienyje, labiausiai vertinamas mokslo darbų skelbimas užsienyje, o ne Lietuvoje ir t. t. Taryba 2025 m. parengė ir pateikė Seimo Lituanistikos tradicijų ir paveldo įprasminimo komisijai siūlymus dėl Mokslo ir studijų įstatymo konkrečių straipsnių keitimo siekiant lituanistikos prioriteto įtvirtinimo – šiems Tarybos siūlymams pritarė tiek Seimo komisija, tiek aptarime dalyvavę įvairių mokslo ir studijų institucijų atstovai.

Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo etninės kultūros srityje siekiai. Taryba skyrė daug dėmesio pedagogų kvalifikacijos tobulinimui etnokultūros srityje, pavyzdžiui:

- 2011 m. Taryba pateikė Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komitetui rekomendacijas dėl *Pedagogų kvalifikacijos tobulinimo koncepcijos* projekto.
- 2020 m. Tarybos siūlymu į KM patvirtintą *Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 metų veiksmų planą* buvo įtraukta priemonė – parengti ir patvirtinti *Kultūros ir kitų specialistų (apimant pedagogus) kompetencijų tobulinimo etninės kultūros srityje bendrąsias gaires*, jų įgyvendinimo rekomendacijas. Šią priemonę turėjo įgyvendinti ŠMSM kartu su Taryba, tačiau ŠMSM, nors ir sudarė darbo grupę *Gairėms ir rekomendacijoms dėl pedagogų kompetencijų tobulinimo etninės kultūros srityje* parengti, tačiau 2022 m. pradėjus grupei dirbti ŠMSM pateikė

Tarybai raštą, kad tokių gairių parengimas nereikalingas, nes jos neva „išbalansuotų visą pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemą“.

- 2024 m. VDU Švietimo akademija kartu su EKG T parengė *nacionalinę pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programą „Etnokultūra pagrindiniame ugdyme“* (270 ak. val.), kurią trejiems metams akreditavo ŠMSM (2025 m. pagal šią programą mokėsi dvi mokytojų grupės).

- 2025 m. VDU Švietimo akademija kartu su EKG T parengė nacionalinę pedagogų kvalifikacijos tobulinimo programą *„Etnokultūra pradiniam ugdyme“* (135 ak. val.), kuri pateikta tvirtinti ŠMSM.

Kultūros specialistų kompetencijų kėlimo etninės kultūros srityje problema. Analizuodama kultūros specialistų kompetencijų kėlimo etninės kultūros srityje klausimą, Taryba atkreipė dėmesį, kad 2023 metais KM atliko kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos sistemos pertvarką, išskaidydama kvalifikacijos kėlimą trijuose atskiruose kompetencijų centruose: kultūros centrų darbuotojų kvalifikacijos kėlimas pavestas LNK C, bibliotekininkų – Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai, o muziejininkų – Lietuvos nacionaliniam muziejui.

Tokia pertvarka kelia abejonių, kadangi liko užribyje kitose įstaigose dirbantys kultūros darbuotojai (pavyzdžiui, saugomų teritorijų direkcijose), nėra nuoseklios kompetencijų etninės kultūros srityje kėlimo sistemos.

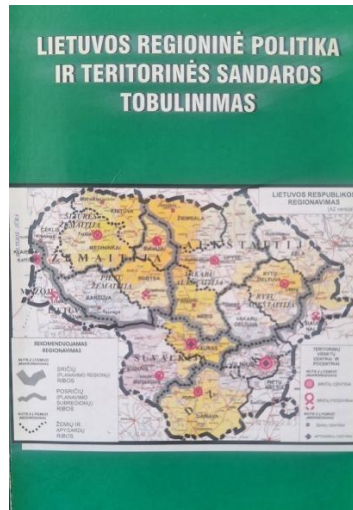
Etnokultūrinių specialybių įtraukimas į Lietuvos profesijų klasifikatorių. Taryba atkreipė dėmesį, kad *Lietuvos profesijų klasifikatoriuje* (toliau – LPK) trūksta su etnine kultūra susijusių profesijų, todėl bendradarbiaudama su Ekonomikos ir inovacijų ministerija pateikė siūlymus papildyti etnokultūrinėmis profesijomis atnaujinamą LPK projektą. 2023 m. į LPK buvo įtrauktos Tarybos pasiūlytos etnokultūrinės specialybės (šalia jų pateikiant smulkesnes specializacijas), pavyzdžiui: *tautodailininkas, folkloro atlikėjas, etnosporto instruktorius* ir kt.

ETNOGRAFINIŲ REGIONŲ SAVITUMO IŠSAUGOJIMAS

Šioje srityje Taryba ypač daug dirbo nuo pat įsikūrimo nuolat įtraukdama savo regionines tarybas: siekė įvairiomis priemonėmis įtvirtinti etnografinių regionų teisinį statusą, sukurti prielaidas etnografinių regionų kultūrai puoselėti bei tapatybei stiprėti ir pan.

Etnografinių regionų integravimas į regioninę politiką. Pabrėždama, kad istorinis-etnokultūrinis kriterijus yra vienas iš pagrindinių, kuriuo remiantis Europos valstybėse susidarė regionai, Taryba teikė *siūlymus tobulinti Lietuvos teritorinę administracinę sandarą*. 2001 m. Tarybos užsakymu ekspertai atliko įvairias Lietuvos regionavimo ekspertizes etnologiniu, kalbiniu,

archeologiniu, istoriniu, ekonominiu bei kitais požiūriais, pateikė Vidaus reikalų ministerijai (toliau – VRM) siūlymus dėl apskričių reformos etnokultūrinių regionų pagrindu. 2002 m. Tarybos iniciatyva VRM sudarė darbo grupę Regioninės plėtros politikos klausimams nagrinėti, 2004 m. Taryba kartu su VRM surengė konferenciją ir išleido *leidinį „Lietuvos regioninė politika ir teritorinės sandaros tobulinimas“*:

Nors tuomet administracinės reformos planai buvo sustabdyti, tačiau vėliau EKGt vis sugrįždavo prie siūlymų tobulinti Lietuvos Respublikos teritorinę administracinę sandarą, nuolat ieškodama ir teikdama vis tobulesnius modelius (pavyzdžiui, buvo teikiami projektai 2010 ir 2017 m.).

Lietuvos etnografinių regionų žemėlapis sudarymas. Žemėlapis su aiškiai įvardytomis etnografinių regionų ribomis poreikis visų pirma išryškėjo teikiant Tarybos siūlymus dėl apskričių reformos. Pirmąkart žemėlapis su nurodytomis sąlyginai griežtomis etnografinių regionų ribomis seniūnijų lygmeniu buvo paskelbtas 2003 m., o vėliau šis žemėlapis buvo vis tikslinamas (2021, 2022, 2025 m.).

Žemėlapis labai padėjo informacijos apie etnografinius regionus sklaidai, o kartu tapo puikia etnoregioninės savimonės bei tapatybės ugdymo priemone – jis plačiai naudotas švietimo ir kultūros leidiniuose, internetiniuose kanaluose, kai kuriuose teisiniuose dokumentuose (pvz., Saugomų teritorijų sistemoje) ir kitur.

Etnografinių regionų pavadinimai. 1999 m. priimtame EK įstatyme įtvirtinta sąvoka *etnografinis regionas*, tačiau **konkrečių etnografinių regionų pavadinimai** buvo įvardyti vėliau: 2000 m. Seimo nutarimu patvirtintuose EKGK nuostatuose buvo įrašyta *Žemaitija, Aukštaitija, Dzūkija, Suvalkija* ir *Mažoji Lietuva*; 2001 m. EKGK nutarime dėl regioninių tarybų įkūrimo, atsižvelgiant į etnografinių regionų atstovų nuomonę, buvo įtvirtinti Lietuvos etnografinių regionų pavadinimai **Žemaitija, Aukštaitija, Dzūkija (Dainava), Suvalkija (Sūduva)** ir **Mažoji Lietuva**. Galiausiai pastarieji etnografinių regionų pavadinimai įvardyti ir EK įstatyme bei EKGK nuostatuose (pakeitimai įsigaliojo nuo 2017 m.).

Visgi kilo nemažai diskusijų dėl tokių etnografinių regionų pavadinimų. Tarybai teko nemažai padirbėti siekiant įtvirtinti **Mažosios Lietuvos** etnografinio regiono pavadinimą, kadangi jo ilgokai nepripažino Valstybinė lietuvių kalbos komisija (toliau – VLKK). Tik didelėmis regioninės tarybos bei pačios EKGK pastangomis VLKK galiausiai 2014 m. įrašė Mažosios Lietuvos etnografinio regiono pavadinimą į Lietuvos vietovardžių sąrašą.

Dar daugiau diskusijų sulaukė **Suvalkijos (Sūduvos)** etnografinio regiono pavadinimo klausimas. VLKK ilgą laiką pripažino tik *Suvalkijos* pavadinimą, tačiau po diskusijų su Taryba 2013 m. VLKK įrašė į Lietuvos vietovardžių sąrašą etnografinio regiono pavadinimą *Suvalkija (Sūduva)*. EKGK padalinys Suvalkijos (Sūduvos) regioninė taryba 2013 m. atliko regiono gyventojų apklausą, kurios rezultatai parodė, kad net 44 % pasisakė už *Sūduvos* pavadinimą, 20 % – už *Suvalkiją (Sūduvą)*, 11 % – už *Sūduvą (Suvalkiją)*, 26 % – už *Suvalkiją*. Regioninės tarybos narių dauguma balsuodami taip pat pasisakė už *Sūduvos* pavadinimą, todėl EKGK vis gaudavo regioninės tarybos prašymus įtvirtinti *Sūduvos* pavadinimą kaip pirminį. Tai, kad *Sūduvos* pavadinimas vis labiau įsitvirtina regione, nustelbdamas *Suvalkijos* pavadinimą, parodė ir 2015 m. EKGK užsakymu atliktas dr. Almos Ragauskaitės **tyrimas „Lietuvos etnokultūriniai regionai: formavimasis ir rezultatas“**. Taryba 2022 m. pritarė regioninės tarybos prašymui ir kreipėsi į Seimą, prašydama įteisinti pirminį *Sūduvos* pavadinimą, bet šis siūlymas nesusilaukė atgarsio. Visgi Tarybos ir regioninės tarybos iniciatyva Seimas 2022-uosius metus paskelbė **Sūduvos metais**: juos įgyvendinant buvo surengta daugybė diskusijų dėl *Sūduvos* pavadinimo įteisinimo. Šio regiono pavadinimo klausimas lieka atviras iki šiol.

Visuomenės susidomėjimo etnografiniais regionais stiprinimas skatinant jų pažinimą. 2005–2009 m. Tarybos iniciatyva buvo parengti taikomojo pobūdžio **leidiniai apie kiekvieno**

etnografinio regiono tradicinę kaimo architektūrą, siekiant paskatinti visuomenę puoselėti tradicinę etnoregioninę architektūrą:

Sukūrusi savo internetinę svetainę www.ekgt.lt, Taryba daug dėmesio skyrė joje *sklaidai apie Lietuvos etnografinių regionų ypatybes*, informaciją nuolat vis tobulina ir papildo: čia pristatomos etnografinių regionų istorinės ištakos, atskirų regionų vardų ir centrų įvairovė, kraštovaizdžio ypatybės, tradicinė architektūra, patarmės, tradicinė muzika, tautinis kostiumas, kulinarinis paveldas ir kitos savitos tradicijos, taip pat duomenys apie kuriamą ar jau įteisintą regionų heraldiką.

Tarybos iniciatyva, siekiant regioninės tapatybės stiprinimo visuomenėje, Seimas paskelbė net kelis *etnografiniams regionams skirtus atmintinus metus*, prie kurių įgyvendinimo EKGt daug prisidėjo:

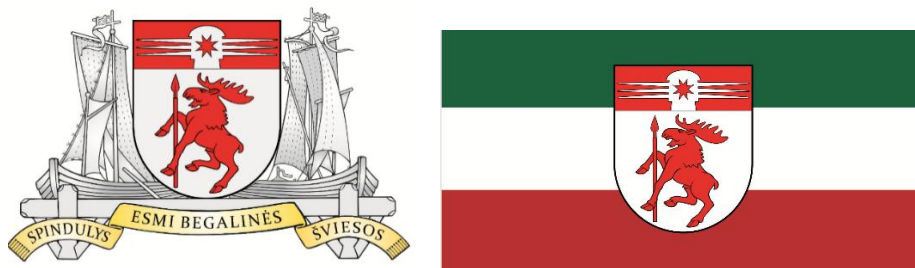
- *Etnografinių regionų metai* (paskelbti 2015 m.)
- *Žemaitijos metai* (2019 m.)
- *Sūduvos metai* (2022 m.)
- *Klaipėdos krašto metai* (2022–2023 m.)
- *Aukštaitijos metai* (2023 m.)
- *Dzūkijos (Dainavos) metai* (2023 m.)

Etnografinių regionų heraldikos kūrimas. Taryba šiuo klausimu rūpinasi jau beveik 20 metų. Visų pirma reikėjo įtraukti etnografinių regionų heraldikos kūrimo ir įteisinimo principus į bendruosius Lietuvos heraldiką reglamentuojančius teisės aktus. Todėl Taryba teikė siūlymus Seimo nariams, kol galiausiai Seimo nario Stasio Tumėno iniciatyva Seimas 2019 metais patvirtino *Valstybės herbo, kitų herbų ir herbinių ženklų įstatymo* bei *Valstybės vėliavos ir kitų vėliavų įstatymo* pakeitimus, susietus su etnografinių regionų heraldika. Remdamasi šiais įstatymais, Taryba 2019 m. parengė ir patvirtino *Lietuvos etnografinių regionų herbų ir vėliavų naudojimo tvarkas*, o 2024 m. EKGt nutarimu buvo patvirtinta nauja patobulinta šių tvarkų redakcija.

Suvalkijos (Sūduvos) etnografinis regionas tapo pirmuoju, turinčiu galutinai įteisintą heraldiką: dar 2015 m. buvo sukurtas ir su Lietuvos heraldikos komisija (toliau – LHK) suderintas šio regiono heraldikos projektas, kuris 2021 m. buvo patobulintas pagal naujausius LHK reikalavimus. Tais pačiais metais Lietuvos Respublikos Prezidentas patvirtino regiono didįjį ir mažąjį herbus, o EKGt – regiono reprezentacinę ir lauko vėliavas.

Antrasis savo heraldiką galutinai įteisinęs etnografinis regionas – *Mažoji Lietuva*: jos heraldikos kūrimas prasidėjo dar 2014 m. EKGt Mažosios Lietuvos regioninės tarybos ir regiono savivaldybių iniciatyva, kol galiausiai 2024 m. su LHK buvo suderinti ir patvirtinti Mažosios Lietuvos didysis ir mažasis herbai (patvirtinti Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu) bei reprezentacinė ir lauko vėliavos (patvirtintos EKGt nutarimu).

Šiuo metu EKGIT iniciatyva vyksta **Dzūkijos (Dainavos)** heraldikos projektų tobulinimo ir galutinio suderinimo su LHK procesas. Taip pat pradėtos diskusijos ir dėl **Žemaitijos** heraldikos projektų tobulinimo, o dėl **Aukštaitijos** heraldikos svarstoma galimybė keisti 2006 m. sukurtus projektus, nes taip siūlo Aukštaitijos regioninė taryba.

Etnografiniams regionų įtvirtinimas kituose teisės aktuose. Tarybos pastangomis nemažai dėmesio skirta etnografiniams regionams Vyriausybės patvirtintame *Lietuvos teritorijos bendrajame plane (sprendimuose „Regionai 2030“)*, taip pat Seimo patvirtintame *Kultūros politikos pagrindų įstatyme* (kaip minėta, etnografinių regionų savitumo puoselėjimas įtrauktas į kultūros politikos uždavinių sąrašą).

2025 metais Taryba pateikė Seimui siūlymus įtraukti etnografinius regionus ir į *Lietuvos Respublikos regioninės plėtros įstatymą*.

TRADICINIŲ AMATŲ IR VERSLŲ PLĖTRA

Lietuvos Respublikos tautinio paveldo produktų įstatymo ir poįstatyminių teisės aktų inicijavimas. Tarybos narių iniciatyva 2006–2007 m. buvo parengtas ir Seimo priimtas *Tautinio paveldo produktų įstatymas*, kuris leido sukurti tautinio paveldo produktų (toliau – TPP) valstybinės apsaugos sistemą.

Po šio įstatymo įsigaliojimo Tarybos nariai aktyviai dalyvavo rengiant įvairius poįstatyminius aktus:

- *Tradicinių amatų ir verslų sąrašą*
- *Tautinio paveldo produktų klasifikatorių*
- *Tautinio paveldo produktų sertifikavimo taisyklės*
- *Tautinio paveldo produktų apsaugos, jų rinkos ir amatų plėtros programą* bei jos įgyvendinimo priemonių planą

Be to, Taryba pasiūlė kurti ir įteisinti *tradicinių amatų centrus*, prisidėjo prie šios idėjos įgyvendinimo pasitelkdama EKGIT regioninių tarybų narių vertinimus.

Taryba nuolat aktyviai bendradarbiavo su Žemės ūkio ministerijos (toliau – ŽŪM) specialistais dėl TPP įstatymo ir jo įgyvendinimo tobulinimo: pavyzdžiui, 2021 m. Taryba rūpinosi, kad būtų

sukurta *moderni TPP gamintojus ir jų darbus pristatanti svetainė virtualioje erdvėje*, teikė siūlymus dėl naujos redakcijos *TPP įstatymo projekto* tobulinimo (į daugumą Tarybos siūlymų buvo atsižvelgta), taip pat dėl *2021–2025 metų tautinio paveldo produktų valstybinės apsaugos veiksmų plano* ir kt.

Siūlymai dėl Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymo tobulinimo. Seimui 2021 m. ėmus svarstyti *Žuvininkystės įstatymo* pakeitimus siekiant griežtai apriboti verslinę žvejybą, Taryba kartu su EKGT Mažosios Lietuvos regionine taryba, Neringos savivaldybe ir Juodkrantės bendruomene aktualizavo numatytų draudimų grėsmę Mažosios Lietuvos krašto autentiškumui, žvejų tradicinio gyvenimo būdo bei kultūrinės tapatybės išsaugojimui. Taryba pateikė siūlymus sudaryti sąlygas išsaugoti tradicinius žvejybos būdus, sertifikuotus kaip tautinis paveldas ir (arba) įtrauktus į NKP vertybių sąvadą – į šiuos siūlymus tvirtinant pakeistą *Žuvininkystės įstatymą* buvo atsižvelgta. Tačiau to nepakanka, todėl Taryba su partneriais 2025 m. ėmėsi vėl rengti siūlymus tobulinti *Žuvininkystės įstatymą*, nes būtina įtvirtinti papildomus saugiklius dėl tradicinės žvejybos išsaugojimo.

ETNINĖS KULTŪROS VAIDMENS PLĖTOJANT TURIZMĄ STIPRINIMAS

Etnokultūrinės kaimo turizmo sodybos konkurso organizavimas. Taryba kartu su Lietuvos kaimo turizmo asociacija, ŽŪM ir Turizmo rinkodaros asociacija nuo 2019 m. ėmė rengti *Etnokultūrinės kaimo turizmo sodybos konkursą*, pasitelkdama regionines tarybas. Konkursas surengtas 2019, 2020, 2022 ir 2024 m. Konkurse prizines vietas laimėjusias sodybas Taryba įtraukia į *Lietuvos etnokultūrinių kaimo turizmo sodybų sąrašą*, sodybos viešinamos, pateikiama informacija Lietuvos žiniasklaidai ir užsienio lietuvių bendruomenėms.

2025 m. parengti naujos redakcijos Etnokultūrinės kaimo turizmo sodybos konkurso nuostatai, kurie leis dalyvauti konkurse daug platesniam pareiškėjų ratui (įtraukiamos ir kaimo vietovių bendruomenės) pagal tris atskiras nominacijas: 1) „Etnografinė sodyba“; 2) „Etnokultūrinės veiklos“; 3) „Kulinarinis paveldas tradicinėje aplinkoje“.

Stengiantis kelti kaimo turizmo sodybų savininkų etnokultūrinį išprusimą, Tarybos internetinėje svetainėje skelbiama sodybų šeimininkams aktuali informacija.

Gidams skirtos paskaitos apie etnografinių regionų ypatybes. 2022 m. Taryba, bendradarbiaudama su Turizmo rinkodaros asociacija, surengė gidams skirtą nuotolinių paskaitų ciklą apie Lietuvos etnografinius regionus. Paskaitos apėmė įvairias temas (regionų tradicinė architektūra, tarmės, kalendorinių ar gyvenimo ciklo švenčių ypatumai, tradicinė muzika, tradicinis menas ir amatai, tautinis kostiumas, kulinarinis paveldas), kurias skaitė etninės kultūros specialistai (daugiausia Tarybos ir regioninių tarybų nariai). Šis paskaitų ciklas skelbiamas EKGt svetainėje.

NEMATERIALAUS KULTŪROS PAVELDO APSAUGA

Etninės kultūros (nematerialaus kultūros paveldo) archyvų statuso problema. Nuo pat įsikūrimo Taryba kelia etninės kultūros paveldo archyvų statuso bei nepakankamo finansavimo klausimą. Didžiausius etninės kultūros archyvinės medžiagos fondus yra sukaupusios mokslo ir studijų įstaigos, tačiau jų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose nėra įtvirtintas šių archyvų teisinis statusas, jie nepakankamai finansuojami, o tai mažina galimybes užtikrinti tinkamą fondų išsaugojimą, panaudojimą ir plėtrą. Dėl to Taryba ne kartą teikė siūlymus: pavyzdžiui, 2012 m. Taryba parengė *Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymo* papildymo projektą, siūlydama įvesti *specializuotų archyvų* sąvoką ir pateikė jį Seimui; 2025 m. Taryba svarstė atnaujintus siūlymus keisti *Dokumentų ir archyvų įstatymą*, siekdama įtvirtinti *nematerialaus kultūros paveldo archyvų* statusą. Ši problema nėra išspręsta iki šiol.

Sutartinių tradicijos tęstinumo siekiai. Atsižvelgdama į Tarybos siūlymus, KM įtraukė į *Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos 2020–2024 m. veiksmų planą* priemones, skirtas NKP išsaugojimui. Įgyvendindama šį planą, Taryba kartu su LNKC ir LMTA atstovais 2023 m. parengė *Sutartinių tradicijos perdavimo ir puoselėjimo centrų kūrimo metodines gaires*. Kai kurios šių gairių nuostatos buvo 2024 m. įtrauktos į KM parengtą ir patvirtintą *Sutartinių, lietuvių polifoninių dainų, išsaugojimo veiksmų planą 2024–2027 metais*.

Vietovardžių išsaugojimo klausimas. Visą pastarąjį dešimtmetį Taryba kėlė vietovardžių išsaugojimo klausimą: tuo tikslu surengė ne vieną konferenciją, 2019 m. ėmėsi kartu su Lietuvos geografų draugija, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu bei Lietuvių kalbos institutu rengti

paraišką dėl vietovardžių įtraukimo į Lietuvos NKP vertybių sąvadą – paraiška buvo sėkminga, 2020 m. *Vietovardžių atminties ir vartojimo tradicija pripažinta NKP vertybe*.

Tai pasitarnavo siekiant sustabdyti tolesnį vietovardžių naikinimą. 2023 m. Marijampolės savivaldybė planavo panaikinti apie 150-ies kaimų pavadinimus (sujungiant gretimus kaimus), tačiau Tarybos kreipimasis į Marijampolės savivaldybę primenant vietovardžių tradicijai suteiktą NKP vertybės statusą *paskatino Marijampolės savivaldybę atsisakyti sumanymo panaikinti kaimus ir jų pavadinimus*.

Siekdama teisiškai labiau apsaugoti vietovardžius, Taryba jau svarstė siūlymus keisti *Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymą*, kuris nustato galimybes naikinti kaimus ir jų pavadinimus.

Grėsmė NKP specialistų išsaugojimui saugomų teritorijų direkcijose. 2024 m. Taryba teikė išvadas ir rekomendacijas dėl Aplinkos ministerijos (toliau – AM) suplanuotos saugomų teritorijų direkcijų reformos, labiausiai akcentuodama būtinybę išsaugoti šiose direkcijose NKP specialistus. Nors buvo gautas iš AM patikrinimas, kad tokių specialistų po reformos ne mažės, bet daugės, tačiau reformos įgyvendinimas teikia daug neramių signalų šiuo atžvilgiu.

Etnosporto plėtra. Taryba 2019 m. pasirašė bendradarbiavimo sutartį su Lietuvos etnosporto komitetu (toliau – LEK), siekdama bendromis jėgomis populiarinti ir teisiškai įtvirtinti kaip nacionalinį etnosportą tradicinius sportinius žaidimus. 2021 m. Taryba kartu su LEK pateikė siūlymus Seimui ir ŠMSM dėl *Lietuvos Respublikos sporto įstatymo* keitimo, siekdama į jį įtraukti etnosporto sąvoką, sudaryti geresnes sąlygas etnosporto plėtrai.

2025 m. Taryba nutarė kartu su LEK teikti Seimui siūlymą 2028-uosius metus paskelbti atmintiniais *Tautinių žaidimų metais*, siejant su tradicinių žaidimų ryškaus puoselėtojo Karolio Dineikos 120-mečio jubiliejumi.

ETNINĖS KULTŪROS PRESTIŽO KĖLIMAS IR VISUOMENĖS TAUTINĖS SAVIMONĖS SKATINIMAS

Tradicinių kalendorinių švenčių paskelbimas švenčių dienomis. Tarybos iniciatyva 2003 m. Seimas, papildydamas *Lietuvos Respublikos darbo kodeksą*, suteikė švenčių dienos statusą *Rasos (Joninių) šventei*, 2010 m. toks statusas suteiktas ir *Kūčioms*, o 2019 m. – *Vėlinėms*. Tokiu būdu ne tik buvo įtvirtintas šių švenčių prestižas, bet ir sudarytos palankesnės sąlygos visuomenei tęsti ir plėtoti šių itin reikšmingų kalendorinių švenčių tradicijas.

Siekiai suteikti atmintinos dienos statusą kalendorinėms šventėms ir etnokultūriniais reiškiniais. Taryba ne kartą yra pateikusi siūlymą papildyti *Lietuvos Respublikos atmintinų dienų įstatymą* ir suteikti atmintinos dienos statusą kitoms kalendorinėms šventėms – Užgavėnėms, Jurginėms, Sekminėms ir kitoms svarbioms šventėms. Kol kas šie siūlymai deramo dėmesio nesulaukė.

Tačiau pavyko realizuoti EKG T siūlymus dėl atmintinos dienos statuso suteikimo kai kuriems etninės kultūros reiškiniais: 2023 metais, atsižvelgdamas į Tarybos siūlymus, Seimas atmintina diena pripažino *Lietuvių polifoninių dainų – sutartinių dieną (lapkričio 16 d.)*.

Taip pat yra pateikti siūlymai į Atmintinų dienų įstatymą įtraukti Tautinio kostiumo (liepos 6 d.), Tarmių (vasario 21 d.), Tautodailės (lapkričio 26 d.), Šiaudinių sodų tradicijos (gruodžio 5 d.) dienas, tačiau jie dar nesulaukė atsako.

Atmintinų metų inicijavimas. Vienas iš svarbiausių Tarybos darbų siekiant užtikrinti etninės kultūros gyvosios tradicijos tęstinumą ir tautinės savimonės puoselėjimą – atmintinų metų, skirtų tam tikriems etnokultūriniais reiškiniais paskelbimo inicijavimas ir dalyvavimas rengiant jų įgyvendinimo planus. Tarybos iniciatyva (arba Tarybai palaikant kitų institucijų iniciatyvas) Seimas paskelbė šiuos atmintinus metus:

- *Tarmių* metai (2013 m.)
- *Etnografinių regionų* metai (2015 m.)
- *Bendruomenių* metai (2016 m.)
- *Tautinio kostiumo* metai (2017 m.)
- *Piliakalnių* metai (2017 m.)
- *Vietovardžių* metai (2019 m.)
- *Žemaitijos* metai (2019 m.)
- *Tautodailės* metai (2020 m.)
- *Eugenijos Šimkūnaitės* metai (2020 m.)
- *Marijos Gimbutienės* metai (2021 m.)
- *Sūduvos* metai (2022 m.)

- *Klaipėdos krašto* metai (2022–2023 m.)
- *Aukštaitijos* metai (2023 m.)
- *Dzūkijos (Dainavos)* metai (2023 m.)
- *Žirgo* metai (2023 m.)

Taryba pati paskelbė, pritariant Seimo Kultūros komitetui, 2025-uosius *Lietuvių liaudies dainų* metais, o 2026-uosius – *Kanklių* metais.

Regioniniu lygmeniu, dalyvaujant EKG T padaliniui Žemaitijos regioninei etninės kultūros globos tarybai, 2022-ieji buvo paskelbti *Žemaičių kalbos ir šnektų* metais.

Premijos ir apdovanojimai už nuopelnus etninės kultūros srityje. Svarbus Tarybos pasiekimas – *Nacionalinės premijos statuso suteikimas Jono Basanavičiaus premijai*, teikiamai už itin svarbius darbus etninės kultūros srityje: 2016 m. ši premija buvo įvardyta EK įstatyme, o 2017 m. Vyriausybė patvirtino Nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos nuostatus.

Dalis Jono Basanavičiaus premijos laureatų (Martynas ir Marija Purvinai, Daiva ir Evaldas Vyčiniai, Daiva ir Vykintas Vaitkevičiai, Dalia Urbanavičienė, Vitalis Stepulis) kartu su Nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos komisijos pirmininku Vytautu Tumėnu po premijos įteikimo D. Vaitkevičienei 2023 m.

Tarybos atstovai deleguojami ne tik į Nacionalinės Jono Basanavičiaus premijos komisiją, bet ir į KM sudarytą komisiją *Premijai už etninės kultūros ir nematerialaus kultūros paveldo puoselėjimą* gauti.

EKG T regioninės tarybos savo ruožtu ėmė rengti savo *etnografinio regiono etninės kultūros plėtrai nusipelnusių žmonių apdovanojimus*: pirmiausia Žemaitijos regioninė taryba (nuo 2014 m.), o jos pavyzdžiu nuo 2024 m. savo apdovanojimus ėmė teikti Suvalkijos (Sūduvos) regioninė taryba ir Dzūkijos (Dainavos) regioninė taryba.

Mažosioje Lietuvoje, kaip minėta, nuo 2024 m. pradėta rengti konkursą „*Etnografinio Mažosios Lietuvos regiono Metų mokytojas – etnokultūros puoselėtojas*“.

ETNINĖS KULTŪROS SKLAIDOS PLĖTOJIMAS VIEŠOSIOSE ERDVĖSE IR ŽINIASKLAIDOJE

Darbas su žiniasklaidos priemonėmis. Taryba ir jos regioninės tarybos vykdo žiniasklaidos stebėseną ir nustatė, kad masinėse informavimo priemonėse trūksta dėmesio etninės kultūros, tautiškumo ir pilietiškumo sklaidai. Siekdama pagerinti padėtį, Taryba teikė transliuotojams rekomendacijas dėl etninės kultūros sklaidos tobulinimo. Pavyzdžiui, 2010 m. įvyko ne vienas susitikimas su **LRT taryba**, kurių metu analizuota dėmesio etninei kultūrai stygiaus problema. Tuomet pagal priimtą susitarimą EKGt kelis metus kasmet teikė LRT sąrašą svarbiausių etnokultūrinių renginių, kuriuos siūlė transliuoti ar rengti apie juos reportažus.

Tarybos iniciatyva 2013 m. geriausių televizijos ir radijo laidų konkurse „Pragiedruliai“ buvo įsteigta **nominacija už geriausių etnokultūrinę televizijos, radijo laidą**.

Lietuvybės plėtra viešosiose erdvėse. Pastebėdama lietuviškų tradicijų ir apskritai lietuviybės trūkumą šventiniuose renginiuose, Taryba nuo 2018 m. ėmė rengti **postfolkloro ir folkloro įrašų grojaraščius** tradicinėms kalendorinėms ir valstybinėms patriotinėms šventėms, rekomenduodama savivaldybėms ir prekybos centrams juos naudoti švenčių metu. Į šį pasiūlymą atsiliepė nemažai savivaldybių, kai kurie prekybos centrai (pvz., „Maxima“), tad lietuviškos dainos ėmė labiau skliti viešosiose erdvėse. Lietuviškos tradicinės muzikos sklaidos akcijas Taryba pastaraisiais metais skelbia ne tik kalendorinių švenčių (advento–Kalėdų, Velykų laikotarpiams), bet ir valstybinių švenčių progomis (Sausio 13-osios, Vasario 16-osios, Kovo 11-osios).

2024 m. Taryba paragino savivaldybių švietimo ir kultūros įstaigas kuriant Kalėdų šventės nuotaiką **įtraukti ne tik senąsias kalendorines dainas, bet ir kitas tradicijas** – persirengėlių vaikštynes, lietuvišką Senį Kalėdą, žaidimus ir tradicinius šokių bei kitus papročius. Tokios Tarybos iniciatyvos kasmet susilaukia didelio atgarsio visuomenėje.

Didžiulio atgarsio susilaukė paskelbtos Tarybos rekomendacijos dėl **Vėlinių ir Helovyno**. Taryba 2023 m. kreipėsi į Lietuvos mokyklas ir kultūros įstaigas, kviesdama vengti mirtį demonizuojančių Helovyno renginių organizavimo ir daugiau dėmesio skirti Vėlinių papročiams. 2024 m. artėjant Vėlinėms Taryba paskelbė **Gerumo, atminties ir bendrystės akciją**, siūlydama švietimo, kultūros įstaigoms ir visuomenei įsitraukti į atjautą, atmintį, padėką ir bendrystę skatinančias veiklas artėjant Vėlinėms. Ši Tarybos iniciatyva susilaukė atgarsio – dalis mokyklų ir kultūros centrų apsisprendė neberengti Helovyno renginių, ėmė skliti Tarybos paskelbta akcija.

ETNINĖS KULTŪROS PUOSELĖJIMAS UŽSIENIO LIETUVIŲ BENDRUOMENĖSE

Tarybos ryšiai su etninėse žemėse gyvenančiais lietuviais. Taryba ilgus metus palaikė glaudžius ryšius su etninėse žemėse gyvenančiais lietuviais. Ypač dažnai bendrauta su Lenkijos lietuviais, pagal galimybes teikta visokeriopa pagalba: pavyzdžiui, inicijuotas Punsko etnografinio muziejaus patalpų remontas, Tarybai tarpininkaujant išrūpinta 0,5 etato Punsko folkloro ansamblio „Alna“ vadovui, inicijuotas lietuviško darželio steigimas Suvalkuose bendradarbiaujant su Seimo Švietimo ir mokslo komitetu bei Vyriausybe. Nuo 2021 m. Lenkijos lietuvių atstovai įtraukiami į EKG regionines tarybas – Suvalkijos (Sūduvos) ir Dzūkijos (Dainavos), o nuo 2022 m. užsienio lietuviams sudarytos sąlygos dalyvauti EK olimpiadoje.

Bendradarbiavimas su Pasaulio lietuvių bendruomene. Pastaraisiais metais Taryba aktyviai bendradarbiauja ir su kitais užsienyje gyvenančiais lietuviais. Itin glaudūs ryšiai užsimezgė su *Pasaulio lietuvių bendruomenės ir Seimo komisija*, kurioje ne kartą Tarybos iniciatyva buvo aptarta etninės kultūros būklė Lietuvoje ir užsienio lietuvių bendruomenėse.

2023 m. Taryba įsitraukė į *Lietuvos diasporos politikos strateginių gairių „Globali Lietuva“ 2022–2030 m.* įgyvendinimą:

- Paskyrė Tarybos internetinėje svetainėje skiltį užsienio lietuviams „Globali Lietuva ir tautinė tapatybė“.
- Atliko užsienio lietuvių bendruomenių ir lituanistinių mokyklų apklausas dėl etninės kultūros būklės ir poreikių, atliko tyrimą apklausos rezultatų pagrindu;
- sudarė užsienyje saugomų lietuvių folkloro garso įrašų ir archyvinių dokumentų fondų sąrašą.

Per Tarybos gyvavimo 25 metų laikotarpį jai vadovavo įvairūs vadovai, žr. lentelę:

Pirmininkai	Laikotarpis	Pirmininko pavaduotojai
Doc. dr. Rimantas Astrauskas	2000–2002	Doc. dr. Dalia Urbanavičienė Jonas Rudzinskas Virginija Kondratienė
Doc. dr. Krescencijus Stoškus	2002–2004	
Prof. dr. Libertas Klimka	2005–2009	Habil. dr. Regina Merkienė
Doc. dr. Dalia Urbanavičienė	2009–2013	Dr. Vytautas Tumėnas
Virginijus Jocys	2014–2017	Dr. Vytautas Tumėnas
Doc. dr. Dalia Urbanavičienė	2018–2025	Jonas Rudzinskas